

РЕЧИТАТИВ

Моја мајка је плесала целу ноћ, а Робертина је била болесна. Зато су нас одвели у Св. Бони. Људи би да те загрле кад им кажеш да си боравила у прихватилишту, али није заправо било толико страшно. Није било велике дуге собе у којој је сто кревета као у Белвјуу. Смештали су по четири у једну, а кад смо Роберта и ја дошле, недостајало је државне деце, па смо једине добиле 406 и могле смо да се пребацујемо из кревета у кревет ако пожелимо. А желеле смо. Мењале смо кревете сваке ноћи, а за цела четири месеца колико смо биле тамо никад се нисмо скрасиле у једном.

Није тако почело. Истог тренутка кад сам ушла и кад нас је Велика Тука упознала, осетила сам мучнину у стомаку. Једно је кад те рано ујутро извуку из кревета, а сасвим друго кад заглавиш на чудном месту с девојчицом потпуно друге расе. И била је у праву Мери, моја мајка. С времена на време би престала да плеше довољно дуго да ми каже нешто важно, а једна ствар коју ми је рекла јесте да они никад не перу косу и да имају чудан мирис. Роберта свакако јесте. Имала чудан мирис, хоћу да кажем. И тако, кад је Велика Тука (нико је никад није звао госпођа Иткин, као што нико никад није говорио Свети Бонавентура) – кад је рекла: „Твајла, ово је Роберта. Роберта, ово је Твајла. Пожелите добродошлицу једна другој”, одговорила сам: „Мојој мајци се неће допасти што сте ме сместили овде.”

„Добро је”, рекла је Тука. „Можда ће онда доћи да те води кући.”

Зар није била зла? Да се Роберта насмејала, убила бих је, али није. Само је пришла прозору и стајала окренувши нам леђа.

„Окрени се”, рекла је Тука. „Немој да си неваспитана. Слушај, Твајла. И ти, Роберта. Кад чујете гласно звоно, то је позив на вечеру. Сиђите на први спрат. Ако буде туче, нема филма.” А онда, да нам да до знања шта ћемо пропустити: „*Чаробњак из Оза*.”

Роберта је сигурно мислила да хоћу да кажем како ће се моја мајка љутити што су ме сместили у прихватилиште, а не што сам с њом у соби, јер чим је Тука изашла, пришла ми је и рекла: „Је ли и твоја мајка болесна?”

„Није”, рекла сам. „Само воли да плеше целу ноћ.”

„О”, климнула је и допало ми се што брзо закључује. Тако да, на тренутак, није било важно што изгледамо као со и бибер док стојимо ту, а тако су нас и друга деца понекад звала. Имале смо осам година и вечито добијале јединице у школи. Ја зато што нисам могла да запамтим прочитано или шта учитељица говори. А Роберта зато што уопште није умела да чита, а учитељицу није ни слушала. Ни у чему није била добра сем у пиљцима, које је растурала: паф зграби паф зграби паф зграби.

Испрва се нисмо толико допадале једна другој, али нико други није желео да се игра с нама јер нисмо биле права сирочад с дивним покојним родитељима на небу. Биле смо одбачене. Чак су нас игнорисале и Порториканке из Њујорка и Индијанке са севера државе. Тамо је било свакакве деце, црне, беле, чак и две Корејке. Ипак, храна је била добра. Бар сам ја тако мислила. Роберти је била гадна, па је остављала нетакнуте оброке на тањире: конзервирано месо, фаширане шницле,

чак и желе с воћним коктелом, а није је било брига ни да ли ћу ја појести то што она неће. Мери је мислила да су кокице и чоколадни напиток одлична вечера. Врућ пире кромпир и две виршле су за мене биле као да је Дан захвалности.

Стварно није било толико лоше у Св. Бонију. Велике девојчице с другог спрата су нас понекад гњавиле. Али остајало је на томе. Користиле су кармин и оловку за обрве, клатиле су коленима док су гледале ТВ. Чак петнаест-шеснаест година имале су неке од њих. Биле су то напуштене девојчице, већином уплашене и одбегле и подмукле. Боже, колико су подмукло изгледале. Особље се трудило да их раздвоји од млађе деце, али понекад би нас ухватиле како их гледамо у воћњаку где су пуштале радио и плесале међусобно. Потерале би нас и чупале за косу или нам увртале руке. Плашиле смо их се, Роберта и ја, али ниједна није желела да она друга то зна. Па смо смислиле позамашан списак погрдних имена која смо могле да им довикујемо кад бежимо од њих из воћњака. Често сам сањала и готово увек у сну је био и воћњак. Два јутра, можда четири, ситних јабукових стабала. Стотине њих. Пустих и свијених попут просјакиња кад сам дошла у Св. Бони, али препуних цвата кад сам отишла. Не знам зашто сам толико сањала тај воћњак. Ништа се заправо није догодило тамо. Ништа толико важно, хоћу да кажем. Тамо су само биле велике девојчице које су плесале и пуштале радио. Роберта и ја смо гледале. Меги је једном тамо пала. Жена из кухиње с ногама кривим као заграде. И велике девојчице су јој се смејале. Требало је да јој помогнемо да устане, знам, али плашиле смо се тих девојчица с кармином и оловком за обрве. Меги није могла да говори. Деца су причала да су јој одсекли језик, али мислим да се само тако родила, нема. Била је стара и жућкаста као песак и радила је у кухињи. Не знам да ли је била фина или не. Сећам се само да је имала ноге као заграде и да се гегала кад хода. Радила је од раног јутра до два по подне, а ако закасни, ако је имала превише тога да очистити и ако не изађе до два и петнаест или ту негде, онда би кренула пречицом кроз воћњак да не пропусти аутобус и да не мора да чека још сат времена. Носила је неки глупи шеширић, дечји шешир с наушницима и није била много виша од нас. Баш гадан шеширић. Чак иако је била нема, глупо је било да се облачи као дете и да никад ништа не говори.

„Али шта ако неко покуша да је убије?“, питала сам се. „Или шта ако јој се плаче? Може ли да плаче?“

„Наравно“, рекла је Роберта. „Али само сузе. Нема звука.“

„Не може да вршти.“

„Јок. Нимало.“

„Да ли чује?“

„Ваљда.“

„Хајде да је позовемо“, рекла сам. И позвале смо је.

„Мутава! Мутава!“

„Кривонога! Кривонога!“ Ништа. Само је наставила да се гегала, а трачице за подвезивање на дечачком беби-шеширу да се њишу тамо-амо. Мислим да нисмо биле у праву. Мислим да је чула, али да се претварала. И данас ме је срамота кад само помислим да је неко ипак био тамо и да нас је чуо како јој се ругамо, а није могао да нас пријави.

Лепо смо се слагале, Роберта и ја. Сваке ноћи смо мењале кревете, добијале јединице из грађанског, комуникационих вештина и физичког. Разочарале смо Туку, рекла нам је. Од сто тридесет државних случајева, деведесет их је имало мање од дванаест година. Готово сви су били права сирочад с дивним покојним родитељима на небу. Само су нас оставили, а ми смо једине имале јединице из три предмета међу којима је било и физичко. Па смо се слагале, а уз то, она је остављала нетакнуту храну на тањиру и била довољно фина да не поставља питања.

Мислим да смо дан пре него што је Меги пала сазнале да ће нас мајке посетити исте недеље. Биле смо у прихватилишту двадесет осам дана (Роберта двадесет осам и по), а то им је била прва посета. Мајке је требало да дођу у десет на службу у капели, а онда да ручају с нама у наставничкој зборници. Помислила сам како би, ако се моја расплесана мајка упозна с њеном болесном мајком, то могло бити добро за њу. А Роберта је мислила да ће се њена болесна мајка одушевити плесачицом. Радовале смо се сусрету и увиле једна другој косу. После доручка смо седеле на кревету и посматрале пут с прозора. Робертине чарапе биле су још мокре. Опрала их је ноћ раније и ставила на радијатор да се суше. Нису се осушиле, али их је свакако обула јер су имале лепе ружичасте карнере на врху. Обе смо имале љубичасту корпу од тон-папира коју смо направиле на часу домаћинства. На мојој је био зец обојен жутом бојицом. На Робертиној јаја с кривудавим шареним линијама. Унутра се налазила пластична трава и само желе бомбоне јер сам појела два марш-мелоу јајета која су нам дали. Велика Тука је лично дошла по нас. С осмехом нам је рекла да изгледамо врло лепо и да сиђемо доле. Толико нас је изненадио осмех који никад пре нисмо виделе да се ниједна од нас није померила.

„Хоћете ли да видите маме?”

Прва сам устала и просула желе бомбоне по поду. Туки је нестао осмех с лица док смо журиле да подигнемо бомбоне с пода и вратимо их у траву.

Отпратила нас је до првог спрата, где су се остале девојчице поређале у колону да уђу у капелу. Много одраслих стајало је са стране. Посматрачи углавном. Старе ћурке којима су биле потребне служавке и педери жељни друштва у потрази за децом коју би могли усвојити. Готово никад нека млада особа или неко чије те лице неће уплашити ноћу. Јер да је ико од те праве сирочади имао младе рођаке, онда не би био право сироче. Одмах сам видеела Мери. Носила је оне зелене панталоне које сам мрзела, а тад и још више, јер као да није знала да идемо у капелу? И ону крзнену јакну с толико исцепаном поставом у џеповима да је морала да трга руке из њих да би их извукла. Али њено лице, лепо као и увек; и смешила се и махала као да је она девојчица која тражи мајку, а не ја.

Полако сам ходала, трудећи се да не испустим желе бомбоне и надајући се да ће папирна дршка издржати. Морала сам да искористим последњу жвакаћу гуму јер кад сам завршила са исецањем свега, већ ми је нестало лепка. Леворука сам и никад нисам била вешта с маказама. Ипак, није било важно; могла сам и да сажваћем жвакаћу. Мери је пала на колена и дограбила ме, набивши корпу, желе бомбоне и траву у своју отрцану крзнену јакну.

„Твајла, душо! Твајла, душо!”

Могла сам да је убијем. Већ сам чула како велике девојчице у воћњаку следећи пут говоре: „Твааајјла, душо!” Али нисам могла да се љутим на Мери док се осмехивала и грлила ме и мирисала на пудер *Лејди Есџер*. Желела сам да останем уроњена у њено крзно цео дан.

Искрено, заборавила сам Роберту. Мери и ја смо стале у ред да се увучемо у капелу, а ја сам била поносна јер је она изгледала толико лепо чак и у оним гадним зеленим панталонама у којима јој је штрчала задњица. Лепа мајка на земљи је боља него дивна и мртва на небу иако те јесте оставила саму-самцату да би могла да плеше.

Осетила сам да ме неко лупка по рамену и видела насмешену Роберту. Осмехнула сам се и ја њој, али не превише да неко не помисли како ми је та посета најважнији догађај у животу. Онда је Роберта рекла: „Мајко, да те упознам с мојом цимерком Твајлом. А ово је Твајлина мајка.”

Погледала сам навише, рекло би се миљама. Крупна је била. Крупнија од сваког мушкарца, а на грудима је имала највећи крст који сам у животу видела. Кунем се да је био петнаест центиметара дуг и уздуж и попреко. А у прегибу руке носила је највећу *Библију* на свету.

Мери се, прстодушна као и увек, насмешила и покушала да истргне руку из цепа с поцепаном поставом да би се руковала, ваљда. Робертина мајка ме је осмотрила с висине, а онда је осмотрила и Мери с висине. Ништа није рекла, само је зграбила Роберту руком којом није држала *Библију* и изашла из реда, отишавши брзо на његово зачеље. Мери се још смешкала јер није баш брзо закључивала шта се догађа око ње. Онда јој се упали лампица у глави и рече: „Кучка једна!”, врло гласно, и то сад кад смо безмало већ биле у капели. Цвиле оргуље; Бонијеви анђели певају мило. Сви на свету су се окренули да нас погледају. А Мери би наставила, наставила би да је вређа да јој нисам стисла руку из све снаге. То је мало помогло, али се и даље врпољила и прекрштала и раскрштала ноге током целе службе. Чак је и загуњала неколико пута. Зашто сам мислила да ће доћи и понашати се како доличи? Панталоне. Без шешира какав су носиле баке и посматрачи, и гуњала је све време. Кад смо устали да певамо химне, ћутала је. Није хтела ни да погледа речи на страници. У ствари, из торбе је извадила огледало да провери кармин. Мислила сам само једно, да је заиста треба убити. Служба је трајала целу годину и знала сам да права сирочад поново изгледају уображено.

Требало је да ручамо у зборници, али Мери није донела ништа, па смо пребрале крзно и траву од целофана да нађемо желе бомбоне да их поједемо. Могла сам да је убијем. Кришом сам погледала Роберту. Њена мајка је донела пилеће батике, сендвиче са шунком, наранџе и целу кутију крекера преливених чоколадом. Роберта је пила млеко из термос-боце док јој је мајка читала *Библију*.

Ништа није како треба. Погрешна храна је увек код погрешних људи. Можда сам се зато касније запослила као конобарица, да повежем праве људе с правом храном. Роберта је напросто оставила оне батике, али јесте ми донела штос крекера кад се посета завршила. Мислим да јој је било жао што њена мајка није хтела да се рукује с мојом. А мени се то допало и допало ми се што није рекла ни реч о томе како је Мери гуњала током целе службе и није донела ништа за ручак.

Роберта је отишла у мају кад су јабукова стабла отежала и забелела се. Последњег дана смо отишле у воћњак да гледамо велике девојке како пуше и плешу уз радио. Није било важно што су говориле: „Твааајјла, душо.“ Седеле смо на тлу и удисале. *Лејди Есџер*. Јабуков цват. И данас се разнежим кад осетим оба мириса. Роберта је ишла кући. Велики крст и велика *Библија* долазе по њу и изгледала је као да јој је драго и као да није. Помислила сам да ћу умрети у оној соби с четири кревета без ње и знала сам да Тука планира да убаци неко друго одбачено дете код мене. Роберта је обећала да ће ми писати сваког дана, што је било заиста лепо од ње јер није могла ни слово да прочита, а камоли да пише некоме. Цртала бих јој слике и слала их, али никад ми није дала адресу. Мало-помало, избледела је. Њене мокре чарапе с ружичастим карнерима на врху и њене крупне и наизглед озбиљне очи – то је све чега сам могла да се сетим кад сам покушавала да је призовем у сећање.

Радила сам за шанком у ресторану „Хауард Џонсон“ на ауто-путу, тик пре излаза за Кингстон. Није то био лош посао. Мало далеко од Њубурга, али у реду кад стигнем тамо. Моја смена је била друга ноћна, од једанаест до седам. Врло лак посао док *Грејхаундов* аутобус не сврати ујутро на доручак око шест и тридесет. У то време сунце је већ било сасвим изнад брда иза ресторана. То место је изгледало боље ноћу, више налик прихватилишту, али волела сам кад сунце гране унутра иако је тад откривало све пукотине на пластици, а тачкасти под изгледао је прљаво шта год да му је млади чистач радио.

Био је август и путници су управо излазили из аутобуса. Дуго су се мотали унаоколо, ишли су у тоалет и гледали поклоне и апарате с грицкалицама и ситницама, невољни да одмах седну. Чак и да једу. Трудила сам се да напуним бокале кафом и да их све поставим на електричне рингле кад сам је угледала. Седела је у сепареу и пушила с два момка зарасла у косу и браду. И њој је коса била толико дуга и чупава да сам јој једва видела лице. Али очи. Препознала бих их на сваком месту. Носила је нежноплав топ без леђа и шортс и минђуше величине наруквица. А тек кармин и исцртане обрве. Поред ње би велике девојчице изгледале као часне сестре. Нисам могла да изађем из шанка до седам сати, али сам мотрила на сепаре за случај да устану и пођу пре тога. Моја замена је стигла на време, па сам пребројала и сложила рачуне што сам брже могла и одјавила се. Пришла сам сепарима, смешећи се и питајући се да ли ће ме се сетити. И да ли ће уопште желети да ме се сети. Можда није хтела да је неко подсећа на Св. Бони или да сазна да је икад била тамо. Знам да ја ником нисам причала о томе.

Гурнула сам руке у цепове на кецељи и наслонила се на преграду сепареа окренута њима.

„Роберта? Роберта Фиск?“

Погледала ме је. „Да?“

„Твајла.“

Зачкиљила је на тренутак, а потом рекла: „Аух.“

„Сећаш ме се?“

„Наравно. Хеј. Аух.“

„Давно је било“, рекла сам и осмехнула се двојници куштравих момака.

„Јесте, ух. Радиш овде?”

„Да”, рекла сам. „Живим у Њубургу.”

„У Њубургу? Зезаш?” Насмејала се, али тако да је звучало као да је тај смех намењен само оним момцима, али само њима, па су се обојица насмејала с њом. Шта сам друго могла сем да се и ја смејем и да се питам зашто стојим ту тако да ми колена виरे испод униформе. Не гледајући, видела сам плаво-бели троугао на својој глави, безобличну косу у мрежици, широке чланке у белим оксфордицама. Ништа на свету није било дебље од мојих сокни. Некаква тишина је наступила чим сам се насмејала. Тишина коју је сад она морала да попуни. Уз представљање, можда, својим пријатељима или позив да седнем и попијем колу. Уместо тога, запалила је цигарету опушком од претходне коју је управо испушила и рекла: „Кренули смо на Обалу. Он има састанак. Хендрикс.”

Узгредно је показала ка момку поред себе.

„Хендрикс? Фантастично”, рекла сам. „Стварно фантастично. Шта она сад ради?”

Роберта се загрцнула на дим цигарете, а два момка су заколутала очима ка плафону.

„Хендрикс. Џими Хендрикс, кретенко. Па он је највећи... Ма, дај. Батали.”

Откачили су ме без поздрава, па сам помислила да ћу ја то учинити уместо ње.

„Како ти је мајка?”, питала сам. Исцерила се преко целог лица. Прогутала је. „Добро”, рекла је. „А твоја?”

„Лепа кô слика”, рекла сам и окренула се. Задња страна колена ми се оросила. „Хауард Џонсон” је заиста био осунчана рупа.

Џејмс је пријатан као кућна папуча. Волео је како кувам, а ја сам волела његову велику, бучну породицу. Сви су целог живота живели у Њубургу и говорили о њему онако како говоре људи који одувек знају где им је дом. Бака му је љуљашка на трему старија од његовог оца, а кад разговарају о улицама и авенијама и зградама, називају их именима која више не носе. „Еј енд Пи” и даље зову „Код Рика” јер је данас на месту где је некад била мала продавница чији је власник био господин Рико. Градска кућа кажу за нову вишу школу јер се ту некад налазила. Моја свекрва прави желе и гаји краставце и купује из млекаре маслац умотан у крпу. Џејмс и његов отац разговарају о риболову и бејзболу и видим их све заједно на Хадсону у трошном чамцу. Пола становника Њубурга је сад на социјалној помоћи, али породици мог мужа то је и даље био некакав рај на северу државе из времена давно прошлог. Из времена ледара и запрега пуних поврћа, пећи на ћумур и деце што плеве баште. Кад нам се син родио, свекрва ми је дала ћебенце за колевку којим су њу покривали.

Али променио се град којег су се они сећали. Нека брзина се осетила у ваздуху. Величанствене старе куће, толико трошне да су постале склониште бескућницима и ризичне за изнајмљивање, куповале су се и реновирале. Отмени радници *IBM*-а исељавали су се из својих предграђа и враћали се у град и подизали ролетне и сејали зачинско биље у баштама иза кућа. У поштанско сандуче је стигла брошура која је најављивала отварање супермаркета „Фуд емпоријум”. Деликатесни производи, писало је, уз списак артикала које би богаташи из *IBM*-а желели. Супермаркет

се налазио у новом тржном центру на ободу града, па сам се одвезла једног дана до те радње само да видим шта има. Био је крај јуна. Пошто лале прођу, а руже краљица Елизабета отворе се поскуда. Гурала сам колица између рафова и убацивала димљене остриге и робер сос и ствари за које сам знала да ће ми годинама стајати у креденцу. Тек кад сам пронашла неколико сладоледа *клондајк*, осетила сам да ме мање гризе савест што сам тако улудо потрошила Џејмсову плату ватрогасца. Свекар их је јео с једнаким апетитом као и мали Џозеф.

Чекајући на каси, чула сам некога: „Твајла!”

Класична музика што је свирала изнад рафова ме је ганула, а жена која се нагињала ка мени била је савршено дотерана. Дијаманти на руци, елегантна бела летња хаљина. „Ја сам госпођа Бенсон”, рекла сам.

„Хо, хо! Велика Тука”, запевала је.

На трен нисам знала шта говори. Пазарила је струк шпаргле и два картона скупе воде.

„Роберта!”

„Тако је.”

„За име бога! Роберта!”

„Сјајно изгледаш”, рекла је.

„И ти. Где си? Ту? У Њубургу?”

„Да. Ту у Анандејлу.”

Таман сам заустила да кажем још нешто кад ми је касирка дала знак да испразним пулт.

„Видимо се напољу”, Роберта је показала прстом и отишла у ред за брзо плаћање.

Спаковала сам намирнице и трудила се да не гледам околу да видим докле је Роберта стигла. Сетила сам се „Хауарда Џонсона” и како сам тражила прилику да разговарамо, а дочекало ме је само штуро „аух”. Али чекала ме је, а њена огромна коса је сад била фризирана, равна око ситне, лепо обликоване главе. Ципеле, хаљина, све дивно и летње и скупо. Умирала сам од жеље да сазнам шта јој се догодило, како је стигла од Џимија Хендрикса до Анандејла, краја препуног лекара и менаџера *IBM*-а. Лако, помислила сам. Њима је све лако. Они мисле да је цео свет њихов.

„Откад”, питала сам је, „откад си ту?”

„Годину дана. Удала сам се за човека који ту живи. А ти, и ти си се удала, је л’ тако? Бенсон си рекла.”

„Да. Џејмс Бенсон.”

„И, је ли добар?”

„О, је ли добар?”

„Дакле, је ли?” Робертине очи су мировале као да заиста искрено пита и жели одговор.

„Диван је, Роберта. Диван.”

„Значи, срећна си.”

„Веома.”

„Добро је”, рекла је и климнула главом. „Одувек сам се надала да ћеш бити срећна. Имаш ли деце? Знаш да имаш.”

„Једно. Дечака. А ти?“

„Четворо.“

„Четворо?“

Насмејала се. „Пасторчади. Удовац је.“

„Аха.“

„Имаш ли мало времена? Да попијемо кафу.“

Помислила сам на сладолед како се топи и колико би било незгодно да одем кроз до аутомобила и да убацам намирнице у гепек. Тако ми и треба кад сам купила толико беспотребних ствари. Роберта ме је предухитрила.

„Убаци кесе у мој ауто. Ево га ту.“

А онда сам видела тамноплаву лимузину.

„Удала си се за Кинеза?“

„Не“, насмејала се. „То ми је возач.“

„О, боже. Кад би Велика Тука могла да те види.“

Обе смо се закикотале. Заиста смо се кикотале. Наједном, у трен ока, двадесет година нестале и све се поново врати. Велике девојчице (које смо ми звале гаргуље, користећи реч за зле камене ликове коју је Роберта погрешно чула на часу грађанског) што плешу у воћњаку, густе пире кромпир, двоструке виршле, месни нарезак с ананасом. Ушле смо у кафић држећи се једна за другу, а ја сам покушавала да закључим зашто нам сад јесте драго што се видимо, а онда није било. Једном смо се, пре дванаест година, мимоишле као да се не познајемо. Црнкиња и белкиња у сусрету у „Хауарду Џонсону“ на ауто-путу које немају шта да кажу. Једна у плаво-белој троугластој конобарској капи, друга на путу да види Хендрикса. Сад смо се понашале као сестре које се дуго нису виделе. Она четири кратка месеца временски нису била ништа. Можда се радило само о томе. Што смо напросто ту, заједно. Две девојчице које су знале оно што нико на свету није знао – како да не постављају питања. Како да верују у шта се мора веровати. Било је пристojности у том оклевању и великодушности. Да ли је и твоја мајка болесна? Не, она плеше целу ноћ. Аха, и климање главом пуно разумевања.

Седеле смо у сепареу поред прозора и препустиле се сећањима као две старине.

„Јеси ли икад научила да читаш?“

„Гледај.“ Дохватила је јеловник. „Специјалитет дана. Кремаста супа од кукуруза. Главно јело. Две тачке и вијугава линија. Киш. Салата главног куvara, морски чешљеви...“

Смејала сам се и аплаудирала кад је дошла конобарица.

„Сећаш се ускршњих корпица?“

„И како смо покушале да их упознамо?“

„Твоја мајка с оним крстом као од две телефонске бандере.“

„А твоја у оним уским панталонама.“

Толико смо се гласно смејале да су се људи окретали, па нам је било још теже да се суздржимо.

„Шта је било с оним сусретом с Џимијем Хендриksom?“

Роберта је отпхнула на уста гласно.

„Кад је умро, помислила сам на тебе.“

„О, напoкoн си чула за њeга?”

„Напoкoн. Ма дај, била сам конобарица из провинцијског градића.”

„А ја сам била пропалитет из провинцијског градића. Боже, колико смо ди-
вљали. И дан-данас не знам како сам извукла живу главу оданде.”

„Али јеси.”

„Јесам. Стварно јесам. Сад сам госпођа Кенет Нортон.”

„Звучи компликовано за изговор.”

„Јесте.”

„Слуге и све по реду?”

Роберта је подигла два прста.

„Опа! Чиме се бави?”

„Компјутери и слично. Откуд знам?”

„Не сећам се богзна чега из тог времена, али, боже, успомена на Св. Бони ми је ја-
сна као дан. Сећаш се Меги? Оног дана кад је пала и кад су јој се оне гаргуље смејале?”

Роберта је одвојила поглед од своје салате и загледала се у мене. „Меги није
пала”, рекла је.

„Јесте, сећаш се.”

„Није, Твајла. Обориле су је. Оне девојчице су је гурнуле и поцепале јој одећу.
У воћњаку.”

„Ја се... Није тако било.”

„Него шта је. У воћњаку. Сећаш се колико смо се уплашиле.”

„Чекај мало. Ничег од тога се не сећам.”

„А Туку су отпустили.”

„Ти си полудела. Била је тамо кад сам ја отишла. А ти си отишла пре мене.”

„Вратила сам се. Ниси била ту кад су отпустили Туку.”

„Шта?”

„Два пута. Једном на годину, кад сам имала десет година, а други пут на два
месеца са четрнаест. Тад сам побегла.”

„Побегла си из Св. Бонија?”

„Морала сам. Шта си мислила? Да ћу плесати у оном воћњаку?”

„Јеси ли сигурна за Меги?”

„Наравно да јесам. Блокирала си то, Твајла. Догодило се. Оне девојчице су има-
ле проблем с понашањем, знаш.”

„Него шта су. Али зашто не могу да се сетим тог догађаја с Меги?”

„Веруј ми. Догодило се. И биле смо тамо.”

„С ким си била у соби кад си се вратила?”, питала сам је као да бих могла да
познајем ту особу. Копкала ме је прича о Меги.

„С лујкама. Голицале су саме себе ноћу.” Засврбеле су ме уши и одједном сам
пожелела да пођем кући. Све је то било у реду, али није могла тек тако да се поче-
шља, умије и да се прави како је све цакум-пакум. После оног вређања у „Хауарду
Џонсону”. Без извињења. Ичега.

„Јеси ли била на допу или тако нешто онда у ’Хауарду Џонсону?’”, покушала
сам да звучим пријатније него што сам била.

„Можда, мало. Никад се нисам много дрогирала. Зашто?”

„Не знам. Некако си се понашала као да ти није драго што ме познајеш.”

„О, Твајла, знаш како је било тад – црнци и белци. Знаш како је све ишло.”

Али нисам знала. Мислила сам да је управо супротно. Аутобуси пуни црнаца и белаца долазили су у „Хауард Џонсон” заједно. Онда су се сви мували заједно: студенти, музичари, љубавници, демонстранти. Свашта се могло видети у „Хауарду Џонсону”, а црнци су били врло пријатељски наклоњени белцима у то време. Али, док сам тако седела са свега два кромпирића у тањиру и размишљала о сладоледу који се топи, деловало ми је детињасто то сећање на омаловажавање. Отишли смо до њеног аутомобила и уз помоћ возача пребацили ствари у мој караван.

„Сад ћемо се чути редовно”, рекла је.

„Наравно”, рекла сам. „Наравно. Позови ме.”

„Хоћу”, рекла је и онда, баш док сам седела за волан, нагнула ми се на прозор.

„Узгред. Мајка. Је ли икад престала да плеше?”

Одмахнула сам главом. „Није. Никад.”

Роберта је климнула.

„А твоја? Је ли икад оздравила?”

Ситно се и тужно осмехнула. „Не. Никад није. Еј, позови ме, важи?”

„Важи”, рекла сам, али сам знала да нећу. Роберта ми је некако пореметила прошлост том причом о Меги. Тако нешто не бих заборавила. Зар не?

Раздор нам је дошао те јесени. Бар су га тако новине назвале. Раздор. Расни раздор. Та реч ме је подсећала на некакву птицу, велику крештаву птицу од милион година п. н. е. Како клепеће крилима и гракће. И њено око без капка што се вечито обрушава ка теби. По цео дан је кричала, а ноћу је спавала на крововима. Будила те је ујутро и од јутарњег програма до вести у једанаест правила ти страшно друштво. Нисам могла да разазнам данас од сутра. Знала сам да би требало да осећам нешто снажно, али нисам знала шта, а Џејмс није био од помоћи. Џозеф је био на списку деце која је требало да се у вишим разредима пребаце из своје у неку забачену основну школу и мислила сам да је то добро све док нисам чула да је лоше. Мислим, нисам знала. Све школе су ми изгледале као рупе, а то што је једна изгледала лепше од друге није имало посебну тежину. Али новине су биле пуне текстова о томе и деца су постајала нервозна. У августу, пазите. Школе се нису још ни отвориле. Помислила сам да ће Џозефа бити страх да иде тамо, али деловало је да се не плаши, па сам заборавила на то све док се нисам обрела у вожњи на Улици Хадсон, тамо покрај школе коју су покушавали да интегришу, где сам видела колону жена како протестују. И шта мислите ко је био у тој колони, главом и брадом, с транспарентом у рукама већим од крста њене мајке? И МАЈКЕ ИМАЈУ ПРАВА!, писало је.

Продужила сам, а онда сам се предомислила. Окружила сам квартал, успорила и затрубила.

Роберта ме је погледала и кад ме је видела, махнула ми је. Ја њој нисам, а нисам се ни померила. Додала је транспарент некој жени и пришла месту где сам се паркирала.

„Здраво.”

„Шта то радиш?”

„Протестујем. Шта мислиш да радим?“

„Због чега?“

„Како то мислиш због чега? Хоће да ми узму децу и пошаљу их ван нашег краја. Деца не желе да иду.“

„Па шта ако ће ићи у другу школу? И мој син ће ићи аутобусом, па мени не смета. Што би теби сметало?“

„Не ради се о нама, Твајла. О мени и теби. Већ о нашој деци.“

„Па шта нас више чини нама него наша деца?“

„Добро, ово је слободна држава.“

„Још није, али ће бити.“

„Шта ти то значи, побогу? Ништа ти не радим.“

„Стварно то мислиш?“

„Знам.“

„Питам се зашто ли сам помислила да си другачија.“

„Питам се зашто ли сам помислила да си другачија.“

„Погледај их“, рекла сам. „Само погледај. Шта су оне умислиле да су? Нагрнуле су овамо као да је све њихово. И сад мисле да могу да одлучују где ће моје дете ићи у школу. Погледај их, Роберта. То су све Туке.“

Роберта се окренула и погледала у жене. Безмало све су сад стајале и чекале. Неке су нам и прилазиле. Роберта ме је погледала из некаквог фрижидера иза очију. „Не, нису. То су само мајке.“

„А шта сам ја? Швајцарски сир?“

„Некад сам ти увијала косу.“

„Мрзела сам кад ми ставиш руке у косу.“

Жене су се кретале. Наша лица су њима изгледала подмукло, наравно, а оне су изгледале као да једва чекају да се баце испред полицијског аутомобила или, још боље, да улете у мој и да ме извуку напоље за ноге. Сад су ми опколиле ауто и лагано, лагано почеле да га љуљају. Њихала сам се тамо-амо као бочни јо-јо. Аутоматски сам посегнула да се ухватим за Роберту, као некад у воћњаку кад нас виде како их посматрамо, па смо морале да бежимо, а ако би једна од нас пала, друга би је подигла, а ако би једну ухватили, друга би остала да шутира и да гребе и ниједна не би оставила ону другу. Руку сам протурила кроз прозор аутомобила, али није било шаке да је прихвати. Роберта ме је гледала како се клатим постранце у ауту, мирног лица. Торба ми је склизнула са седишта под инструмент-таблу. Четири полицајца који су пили таб-колу у свом возилу напокон су схватили шта се догађа и догегали су се, пробијајући се кроз жене. Тихо, одлучно су проговорили. „Добро је, даме. Назад у колону или се склањајте с улице.“

Неке су отишле својевољно; друге су морали да отерају од врата и хаубе. Роберта се није померила. Мирно ме је гледала. Пртљала сам да креснем мотор, што ми није ишло јер је мењач и даље био у брзини. На седиштима је настао неред јер су ми се од љуљања разлетели сви купони за намирнице, а торба ми је лежала на поду.

„Можда сам се променила, Твајла. Али ти ниси. Иста си она мала из дома што је шутирала јадну стару црнкињу кад је пала на земљу. Шутирала си стару црнкињу и имаш петљу да мени кажеш да сам задрта.“

Купони су лежали посвуда, а утроба моје торбе расута испод инструмент-табле. Шта је рекла? Црнкиња? Меги није била црнкиња.

„Није била црнкиња”, рекла сам.

„Ма ђавола није, а ти си је шутирала. Обе смо. Ти си шутнула стару црнкињу која није могла ни да врисне.”

„Лажеш!”

„Ти лажеш! Иди кући и остави нас на миру, у реду?”

Окрнула се, а ја сам склизнула с ивичњака.

Сутрадан ујутро сам ушла у гаражу и исекла комад картона с кутије у којој нам је дошао портабл телевизор. Није био ни изблиза довољно велик, али убрзо сам направила пристојан транспарент – на белој позадини сам црвеним спрејом исписала КАО И ДЕЦА. Мислила сам да само одем до школе и негде га закуцам тако да га могу видети оне краве што демонстрирају с друге стране улице, али кад сам стигла тамо, већ се окупило десетак других жена да протестују против крава преко пута. С полицијским дозволама и свим потребним. Прикључила сам се колони и онда смо синхронизовано марширале на нашој страни док је Робертина група марширала на својој. Тог првог дана све смо биле достојанствене и правиле се да друга страна не постоји. Другог дана смо се вређале и показивале средњак једне другима. Али то је мање-више било све. Транспаренти су се мењали с времена на време, али Роберта није променила свој, као ни ја свој. Заправо, мој транспарент није имао смисла без Робертиног. „Као и деца шта?”, питала ме је једна жена с наше стране. Имају права, рекла сам, као да се то подразумева.

Роберта ничим није показала да је приметила моје присуство, па сам помислила да не зна да сам ту. Почела сам да водим рачуна о брзини у колони, час сам се гурала напред, час сам заостајала, како бисмо Роберта и ја дошле на крај својих колона истовремено и онда би настао тренутак за време нашег окрета кад бисмо се нашле лицем у лице. Ипак, и даље нисам знала да ли ме је видела и да ли зна да је мој транспарент намењен њој. Наредног дана сам отишла рано, пре него што је требало да се окупимо. Сачекала сам је да дође пре него што сам показала своје ново дело. Чим је подигла транспарент И МАЈКЕ ИМАЈУ ПРАВА, почела сам да машем својим новим, на којем је писало: ОТКУД ТИ ЗНАШ? Знаш да је тај видела, али тад сам се већ навукла. Транспаренти су ми из дана у дан били све луђи, а жене на мојој страни су закључиле да сам лудача. Нису могле да ухвате ни за главу ни за реп моје генијалне хистеричне транспаренте.

Донела сам транспарент обојен краљевском црвеном с огромним црним словима: ДА ЛИ ТИ ЈЕ МАЈКА ДОБРО? Роберта је направила паузу да руча и није се вратила до краја дана, нити иједан дан после тога. Два дана касније, и ја сам престала да одлазим и сигурно ником нисам недостајала јер свакако нико није ни разумео моје транспаренте.

Уследило је шест тешких недеља. Часови су отказани, па Џозеф није ишао ни у једну школу до октобра. Деца су се, свачија деца, убрзо досађивала на том продуженом распусту за који су мислила да ће бити сјајан. Гледала су телевизију док им очи не испадну. Ја сам два јутра подучавала сина, како су друге мајке рекле да би требало. Двапут сам отворила прошлогодишњи састав који никад није предао.

Двапут ми је зевнуо у лице. Друге мајке су организовале сесије у дневној соби како би деца могла да прате градиво. Ниједно дете није могло да се концентрише, па су се вратили на квиз *Цена је шачна* и серију *Породица Брејги*. Кад се школа напокон отворила, једном-двапут избила је туча, а сирене су се повремено проламале улицама. Било је много фотографа из Албанија. И баш кад је АВС требало да пошаље екипу из вести, клинци су се смирили као да се баш ништа на свету није збило. Џозеф је окачио мој транспарент ОТКУД ТИ ЗНАШ? у своју собу. Не знам шта се догодило с оним КАО И ДЕЦА. Мислим да је свекар очистио некакву рибу на њему. Вечито је нешто прчкао по нашој гаражи. Све петоро деце му је живело у Њубургу, па се понашао као да има још пет кућа.

Нисам издржала да не потражим Роберту кад је Џозеф матурирао у средњој школи, али нисам је видела. Није ми засметало много оно што ми је рекла у аутомобилу. Мислим на шутирање. Знам да то нисам урадила, нисам могла то да урадим. Али ме је закопало кад ми је рекла да је Меги била црнкиња. Кад сам размислила о томе, нисам могла да будем сигурна. Није била црна као гар, знала сам, иначе бих се тога сетила. Сећам се дечје капе и полукружних ногу. Дуго сам се трудила да утешим себе у погледу Мегине расе све док ми није синуло да је истина већ јасна, и да је Роберта зна. Нисам је шутирала; нисам се придружила гаргуљама у шутирању те старице, али дабоме да сам желела. Гледале смо их и нисмо покушале да јој помогнемо и нисмо позвале помоћ. Меги је била моја расплесана мајка. Глува, мислила сам, и нема. Није било никог у њој. Никог ко ће те чути ако заплачеш усред ноћи. Никог ко ће ти рећи нешто важно што би могла да искористиш. Клатила се, плесала, гегала док хода. А кад су је гаргуље обориле и почеле да је малтретирају, знала сам да неће вриштати, да не може, баш као ни ја, и било ми је мило због тога.

Одлучили смо да не купујемо јелку јер ћемо Божић провести код моје свекрве, па зашто бисмо имали јелку у обе куће? Џозеф је био на Државном универзитету Њујорка у Њу Ползу, па смо морали да приштедимо, рекли смо. Али у последњем тренутку сам се предомислила. Не може бити толика штета. Па сам јурила по граду и тражила јелку, неку ниску, али широку. Кад сам пронашла где ћу је купити, већ је падао снег и било је врло касно. Оклевала сам као да обављам најважнију куповину на свету, а продавац је већ изгубио стрпљење са мном. Најзад сам изабрала једну и везала је за врата пртљажника. Полако сам се одвезла јер грталице још нису биле изашле, а улице су умеле да буду погубељне кад почне снег. У центру су улице биле широке и прилично пуне, изузев људи који су излазили из хотела „Њубург”. Јединог хотела у граду који није био направљен од картона и плексигласа. Вероватно нека забава. Мушкарци збијени на снегу носили су одела, а жене бунде. Блистави предмети су им се пресијавали испод капута. Уморила сам се кад сам их погледала. Уморна, уморна, уморна. На следећем углу налазио се мали ресторан с безброј нанизаних папирних звончића у излогу. Паркирала сам ауто и ушла. Само на кафу и двадесет минута мира пре него што одем кући и покушам да завршим све пре Бадње вечери.

„Твајла?”

Била је то она. У сребрнастој вечерњој хаљини и загаситој крзненој бунди. Била је у друштву мушкарца и жене; човек је пребирао ситниш да га убаци у апарат за цигарете. Жена је певушила и лупкала о шанк ноктима. Сви су изгледали помало пијано.

„Дакле, то си ти.”

„Како си?”

Слегнула сам раменима. „Прилично добро. Исцрпљено. Божић и слично.”

„Обичну?”, викнула је жена за шанком.

„Може”, довикнула јој је Роберта, а онда рекла: „Сачекајте ме у ауту.”

Увукла се у сепаре поред мене. „Морам нешто да ти кажем, Твајла. Решила сам, ако те икад поново видим, да ћу ти рећи.”

„Радије бих да ми ништа не говориш, Роберта. Свакако више није важно.”

„Не”, рекла је. „Не ради се о томе.”

„Немој дуго”, рекла је жена. Понела је две обичне, а човек је отварао кутију цигарета док су одлазили.

„Ради се о Св. Бонију и Меги.”

„Ма дај, молим те.”

„Слушај ме. Стварно сам мислила да је била црнкиња. Нисам то измислила. Стварно сам тако мислила. Али сад нисам сигурна. Само се сећам да је била стара, врло стара. И пошто није могла да хода, знаш, мислила сам да је луда. Одрасла је у институцији у каквој је моја мајка била и у каквој сам мислила да ћу и ја бити. И била си у праву. Нисмо је ми шутирале. Већ гаргуље. Само оне. Али, ето, желела сам. Стварно сам желела да је повредим. Рекла сам да смо и ми. Ти и ја, али то није тачно. И нећу да те то оптерећује. Само сам силно желела да то урадим оног дана, а чињеница да сам желела је исто као да сам то и урадила.”

Очи су јој биле сузне од пића, рекла бих. Знам да се мени то догоди. Чаша вина и почнем да цмиздрим због најмање ситнице.

„Биле смо деца, Роберта.”

„Да, да. Знам, само деца.”

„Осам година.”

„Осам година.”

„И усамљене.”

„Уплашене, такође.”

Обрисала је образе кореном шаке и осмехнула се. „Ето, само сам то хтела да кажем.”

Климнула сам потврдно и нисам могла да се сетим како да разбијем тишину која се ширила из ресторана, поред папирних звончића, у снег. Сад је вејао. Помислила сам да би било паметније да сачекам грталице пре него што кренем кући.

„Хвала ти, Роберта.”

„Нема на чему.”

„Јесам ли ти рекла да моја мајка никад није престала да плеше?”

„Јеси. Рекла си ми. А моја никад није оздравила.” Роберта је подигла руке са стола и прекрила лице длановима. Кад их је склонила, заиста је плакала. „Јебига, Твајла. Јебига, јебига, јебига. Шта се, забога, догодило Меги?”

(С енглеској превео Ђор Цвијановић)